

Diāna Oļukalne
Daugavpils Universitāte, Liepājas Universitāte, Latvija

TOLERANCE KĀ SOCIĀLĀS KREATIVITĀTES VEICINĀTĀJA

Abstract

Tolerance as a facilitator of social creativity

This research examines problem of tolerance, as well as its connection with social creativity which is significant factor affecting society's social tension in current uncertain economic and labour market situation in Latvia. And that results in need for skills to find and productively use substandard and original solutions for seemingly unsolvable situations, as well as to choose models of behaviour based on tolerance to improve the collaboration. The aim of this research was to study the interaction between social creativity and tolerance. To investigate the issue the theoretical analysis of scientific literature was done, empiric research using method of diagnostics of social thinking level by K.Abulhanova and method of determination of tolerance index by U.Soldatova, O.A. Kravtsova and O.J.Huhlayeva was used. Data was processed in SPSS 13.0 program. Analysing the data of tolerance index the results showed that in the selection average level of tolerance in both social and ethnical tolerance dominates, but indexes of tolerance as personality trait differs. The results of this research shows that the level of tolerance is average and the level of creativity is low in the selection (n=80), although these issues are important matters in professional activity. In the result of data mathematical process and analysis a correlation between tolerance and social creativity indexes was found.

Atslēgas vārdi: Kreativitāte, sociālā kreativitāte, tolerance, sociālā tolerance, etniskā tolerance, intolerance.

Ievads

Mūsdienās aizvien lielāku lomu cilvēku profesionālajā darbībā ieņem zināšanas, informācija un jaunas idejas. Latvijas sabiedrībā notiekošo pārmaiņu ietekmē vērojamas kreativitātes tendences – gan preču ražošanā, gan arī cilvēku vēlmē strādāt radošu darbu un būt radošiem, jo sabiedrībā vērojama arvien lielāka cilvēku, arī kultūru dažādība, mijiedarbība starp dažādu profesiju pārstāvjiem, dažādām nozarēm, dažādām vietām, kas rada nepieciešamību būt tolerantiem. Tādējādi notiekošo pārmaiņu apstākļos sabiedrībā ir nepieciešams atrast saistību starp toleranci un kreativitāti. Jauno speciālistu sagatavošanā nepieciešama radoša, uz inovācijām balstīta pieeja, jo mūsdienu apstākļos Latvijā vajadzīgi speciālisti, kuri ir ne tikai profesionāli kompetenti, bet kuri prot arī risināt jaunus, nestandarta uzdevumus un situācijas savstarpējā mijiedarbībā.

Problēmas teorētiskie aspekti

Tolerances skaidrojums dažādās kultūrās ir atšķirīgs un atkarīgs no vēsturiskās pieredzes. Tulkojumā no angļu valodas tolerance nozīmē gatavību un spēju bez protesta uztvert personību vai lietu, no franču valodas - cieņa pret citu brīvību, domāšanas veidu, uzvedību, politiskiem un reliģiskiem uzskatiem, no ķīniešu valodas - atļaut, pieļaut, izpaust augstsirdību pret citiem. G.

Olports skaidro toleranci cilvēkmīlestības līmenī, tādējādi par tolerantu mēdz uzskatīt cilvēku, kurš vienlīdz draudzīgi noskaņots pret visiem bez izņēmuma, neņemot vērā rasi, ādas krāsu vai ticību (Allport 1979: 428).

Pētījumi liecina, ka valstīs, kur sastopama lielāka tolerance, ir lielāka imigrācija un augstāks labklājības līmenis, savukārt valstīs, kur tolerances līmenis ir zems un vērojama intolerance (neiecietība), ir mazāka imigrācija un zemāks labklājības līmenis (Tiemann, DiRienzo, Das 2009: 188). T.Tiemans, C.DiRienzo un J.Dasa uzskata, ka tolerance starp dažādu profesiju vai dažādu etnisko grupu pārstāvjiem ar atšķirīgu domāšanas veidu un uzvedību var veicināt kreativitāti un labāku dzīvi cilvēkiem. Tolerance ir nozīmīgs dzīves pozīcijas komponents katram pieaugušam cilvēkam ar savām vērtībām un interesēm. Pētījumi liecina, ka sociālais kapitāls, īpaši tolerance, ir nozīmīgi faktori kreativitātes veicināšanā (Tiemann, DiRienzo, Das 2009: 185).

2004.-2006. g. Bolīvijā veiktajā pētījumā atklāts, ka cilvēkiem ar augstāko izglītību ir augstāks tolerances līmenis nekā cilvēkiem ar mazāku izglītību, kā arī gan izglītības, gan pašizglītības līmenim ir spēcīga pozitīva ietekme uz tolerances līmeni (Seligson, Cordova, Donoso, Morales, Orces, Schwarz Blum 2006: 47-48).

Pētījumi liecina, ka tolerance ir nozīmīgi un pozitīvi saistīta ar sociālo kreativitāti (Mouchiroud, Bernoussi, 2008, Zenansni, Bezansona, Lubart, 2008). Ārzemju autoru publikācijās analizēti dažādu pētījumu rezultāti kuros akcentēta kreativitātes problēma: sociālās kreativitātes veicināšanas iespējas studentiem (Cheung, Chau-Kiu, Rudowicz, Elisabeth, Yue, XiaoDong, Kwan, Anna S.F., 2003, Jin-Jan, CAO Jun, Xiang – Ling, 2006, kreativitāte kā sociokulturāla parādība izglītībā (Souza Fleight D., 2002, Bahia S., 2008).

Kreativitāti arvien biežāk saprot kā sociālu parādību, kā vienu no būtiskiem to ietekmējošiem faktoriem akcentējot toleranci. K.Mouchirouds un A.Bernoussi (Mouchiroud, Bernoussi 2008) akcentē kreativitātes lomu sociālu problēmu risināšanā un sociālās kreativitātes saistību ar sociālām kompetencēm.

Sociālā kreativitāte definēta kā cilvēka spēja ātri atrast un efektīvi pielietot nestandarta, oriģinālus radošus starppersonu mijiedarbības situāciju risinājumus (Fischer, Giaccardi 2007). Tādējādi sociālo kreativitāti raksturo problēmu meklējumi, elastība, veiklība, inovācijas, lietderība (Reilly, 2007), ietverot kolektīvismu, pakļaušanos grupas mērķiem, integritāti, vienprātību, satiecību un sadarbību, iekļaušanu, taisnīgumu, *toleranci kā vienu no būtiskiem sociālās kreativitātes rādītājiem*, brīvu informācijas apmaiņu, uzticību un pieņemšanu, sapratni un ieklausīšanos, draudzīgumu, atbalstu, cieņu, atvērtību, uzvedības pieņemšanu, spēju izvērtēt

un nepieciešamības gadījumā atzīt par labāku kāda cilvēka ideju.

Jaunākajos pētījumos uzsvērts, ka kreativitāte un inovācijas ir galvenie mūsdienu sabiedrības attīstības resursi (M. Markkula 2009), ka sociālā kreativitāte nav greznība, bet nepieciešamība, lai risinātu problēmas 21. gadsimta sabiedrībā (Fischer 2008: 28-29), savukārt tolerance, ir jebkuras demokrātiskas sabiedrības nepieciešams nosacījums. Tolerance nepieciešama visiem cilvēkiem, lai “dzīvotu starp citiem” bez bailēm no fiziskas un emocionālas vardarbības vai pārkāpumiem (Schatz 2004). Tādējādi tolerancei un sociālajai kreativitātei ir būtiska loma cilvēku savstarpējā mijiedarbībā un mērķu sasniegšanā mūsdienu informācijas sabiedrībā.

Pētījuma mērķis

Noskaidrot, vai pastāv saistība starp toleranci un sociālo kreativitāti.

Materiāli un metodes

Pētījumā pielietota K.Abulhanovas metodika sociālās kreativitātes noteikšanai un G. Soldatovas, O. Kravcovas un O. Huhlajevas metodika tolerances indeksa noteikšanai.

G. Soldatovas metodikā, izdalītas trīs atsevišķas tolerances skalas: etniskā tolerance, kas ietver cilvēka attieksmi pret citām etniskām grupām un nostādnes starpkultūru attiecību sfērā, sociālā tolerance savukārt atklāj tolerantās un intolerantās izpausmes attiecībā pret atsevišķiem sociālajiem procesiem, bet tolerance kā personības īpašība atklāj personības īpašības, nostādnes un pārliecības, kuras lielā mērā nosaka cilvēka attieksmi pret apkārtējo pasauli.

Veiktajā pētījumā analizēta sociālās kreativitātes un tolerances saistība humanitāro un eksakto zinātņu studentiem, pamatojoties uz to, ka gan vienai, gan otrai grupai profesionālajā darbībā būs nepieciešamas dažādas sociālās kompetences.

Pētījumā piedalījās 80 studenti (18 – 23 g.v., vidējais vecums – 20,5 g.), Kurzemes reģionā dzīvojoši studenti, 40 eksakto un 40 humanitāro zinātņu specialitāšu studenti. No visām anketām kā datu apstrādei derīgas tika izmantotas 80 (aizpildījuši 57 sievietes, 23 vīrieši). Dati tika ievākti franāli pārtraukuma laikā pirms lekcijām.

Rezultāti

Pētījuma rezultāti parāda, ka no visas izlases nevienam pētījuma dalībniekam sociālās kreativitātes rādītājs nepārsniedz vidēju līmeni, bez tam vidējs sociālās kreativitātes rādītājs (SKR) ir tikai vienam pētījuma dalībniekam, 27 dalībniekiem SKR ir nedaudz zemāks par vidējo, lielākajai daļai – 44 pētījuma dalībniekiem – SKR ir zemāks par vidējo, 7 dalībniekiem SKR ir zems, bet vienam – ļoti zems.

Tolerances rādītāji atklāj, ka vairumam pētījuma dalībnieku (n=73) ir vidējs tolerances

līmenis, zems ir tikai diviem, bet augsts – pieciem pētījuma dalībniekiem, augsts etniskās tolerances līmenis ir 30 respondentiem, 48 – vidējs, 2 – zems. Savukārt sociālās tolerances līmenis ir augsts tikai 7 pētījuma dalībniekiem, 71 tas ir vidējs, bet 2 – zems. Atšķirībā no etniskās un sociālās tolerances, tolerance kā personības īpašība augstā līmenī ir 42 pētījuma dalībniekiem, vidējā līmenī – 37 dalībniekiem, bet zemā līmenī – vienam dalībniekam.

Tika aprēķināti Pīrsona lineārās korelācijas koeficienti starp sociālo kreativitāti un tolerances rādītājiem – tolerances indeksu, etnisko toleranci, sociālo toleranci un toleranci kā personības īpašību (skatīt 1.attēlu). Izlasē atklāta vāja pozitīva saistība starp sociālo toleranci un sociālo kreativitāti ($r=0,377$, $p=0,030$), tātad palielinoties sociālajai tolerancei, pieaug sociālā kreativitāte. Sakarība starp sociālo kreativitāti un citiem tolerances rādītājiem interpretējama tikai konkrētās izlases robežās (skatīt 1.attēlu).

1. attēls. Korelācijas attiecība starp sociālo kreativitāti un toleranci

Kritērijs	Sociālā kreativitāte	
	Pīrsona korelācijas koeficients	2-pusējs nozīmības līmenis
Tolerances indekss	.195	.082
Etniskā tolerance	.038	.738
Sociālā tolerance	.377(**)	.030
Tolerance kā personības īpašība	.170	130

Analizējot saistību starp tolerances rādītājiem un sociālo kreativitāti humanitāro zinātņu studentiem, tika atklāta vāja pozitīva sakarība starp sociālo kreativitāti un sociālo toleranci ($r=0,339$, $p=0,030$) un starp sociālo kreativitāti un toleranci kā personības īpašību ($r=0,329$, $p=0,036$). Eksakto zinātņu studentiem tika atklāta vidēji cieša pozitīva sakarība starp sociālo kreativitāti un kopējo tolerances indeksu ($r=0,405$, $p=0,010$), un starp sociālo kreativitāti un sociālo toleranci ($r=0,573$, $p=0,000$) (skatīt 2.attēlu).

2. attēls. Korelācijas attiecība starp sociālo kreativitāti un toleranci vīriešiem un sievietēm

Dzimums	Kritērijs	Sociālā kreativitāte	
		Pārsona korelācijas koeficients	2-pusējs nozīmības līmenis
Humanitāro zinātņu studenti	Tolerances indekss	.241	.130
	Etniskā tolerance	-.063	.696
	Sociālā tolerance	.339(*)	.030
	Tolerance kā personības īpašība	.329(*)	.036
Eksakto zinātņu studenti	Tolerances indekss	.405 (**)	.010
	Etniskā tolerance	.141	.387
	Sociālā tolerance	.573(**)	.000
	Tolerance kā personības īpašība	.076	.641

Ar t-Stjudenta kritēriju tika salīdzināti sociālās kreativitātes un sociālās tolerances vidējie rādītāji eksakto un humanitāro zinātņu studentiem, atklājot statistiski nozīmīgas atšķirības sociālās tolerances rādītājiem ($t=2,432$, $p=0,017$) un personīgās tolerances rādītājiem ($t=2,400$, $p=0,019$) (skatīt pielikumā 8., 9.attēlu).

3. attēls. Sociālās kreativitātes un sociālās tolerances vidējo rādītāju salīdzinājums studentiem, izmantojot t-Stjudenta kritēriju ($p<0,05$)

Kritērijs	Vidējais rādītājs		Vidējo rādītāju atšķirība	t	2-pusējs nozīmības līmenis
	Humanitāro zinātņu studenti	Eksakto zinātņu studenti			
Sociālā kreativitāte	3.28	3.23	.050	.325	.746
Tolerances indekss	2.08	2.00	.075	1.138	.259
Etniskā tolerance	2.45	2.25	.200	1.708	.092
Sociālā tolerance	2.15	1.98	.175	2.432	.017
Tolerance kā personības īpašība	2.65	2,38	.275	2.400	.019

Secinājumi

Veiktais pētījums parāda, ka pastāv saistība starp tolerances un sociālās kreativitātes rādītājiem. Korelāciju analīze pierāda to, ka gan eksakto, gan humanitāro zinātņu studentiem pastāv sakarība starp sociālo toleranci un sociālo kreativitāti. Humanitāro zinātņu studentiem atklāta sakarība starp personīgo toleranci un sociālo kreativitāti.

Var secināt, ka izlasē dominē vidējs tolerances līmenis etniskās un sociālās tolerances rādītājiem, augstāki rādītāji ir personīgajai tolerancei. Savukārt sociālās kreativitātes rādītājs

vairumam dalībnieku pārsvarā ir zemāks par vidēju.

Pētījums ļauj secināt, ka ir nozīmīgas atšķirības sociālās tolerances un personīgās tolerances rādītājos humanitāro un eksakto zinātņu studentiem. Humanitāro zinātņu studentiem visi tolerances rādītāji ir augstāki, tādējādi var secināt, ka humanitāro zinātņu studenti ir tolerantāki nekā eksakto zinātņu studenti. Nav atklātas nozīmīgas atšķirības sociālajai kreativitātei. Humanitāro zinātņu studentiem sociālās kreativitātes vidējais rādītājs ir tikai nedaudz augstāks nekā eksakto zinātņu studentiem.

Veiktais pētījums neļauj pilnībā izanalizēt atklāto sakarību nozīmīgumu populācijā, jo pētījuma dalībnieku skaits (n=80) var būt nepietiekams, lai izdarītu šādu secinājumu un atrastās korelācijas ir tikai vidēji ciešas vai vājas.

Iepriekšējie pētījumi pierāda to, ka arī tādi faktori kā vecums, dzimums, izglītība, materiālā labklājība, profesija ir nozīmīgi toleranci un sociālo kreativitāti ietekmējoši faktori, tāpēc turpmākajos pētījumos nepieciešams tos akcentēt.

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Šis darbs izstrādāts ar Eiropas Sociālā fonda atbalstu projektā
«Atbalsts Daugavpils Universitātes doktora studiju īstenošanai»
Vienošanās Nr. 2009/0140/1DP/1.1.2.1.2/09/IPIA/VIAA/015

Bibliogrāfija

1. Fischer, G., Giaccardi, E. (2007) Sustaining Social Creativity. Communications of the ACM., pp. 28-29.
2. Schatz Mona C.S., DSW. (2004) Social tolerance and social civility. Journal of International and Comparative Social Welfare, 20th Anniversary special, Vo. 2004.
3. Allport G.W. (1979) The Nature of Prejudice. Perseus books, Cambridge, Massachusetts, (C) Perseus book. <http://www.amazon.com/Nature-Prejudice-25th-Anniversary/dp/0201001799>[28.03.11.]
4. Fischer G. (2008) Social Creativity: Making All Voices heard. University of Colorado, Center for Life Long Learning and Design, Boulder, USA, from <http://www.citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10> [12.09.10]
5. Markkula M. , Sinko, Matti (2009) Knowledge Economies and Innovation Society Evolve around Learning. Elearningpapers. <http://www.elearningeuropa.info/files/media/media19201>. [09.10.10]
6. Mouchiroud C., Bernoussi A. (2008) An Empirical Study of the Construct Validity of Social Creativity. Learning and Individual Differences, V.18., N.4. 372–380 p. http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/search/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=EJ818526&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=EJ818526 [22.03.11.]
7. Reilly, R.C. (2007). Lived values that promote social creativity in higher education. Paper presented for the

Spirit of Inquiry Conference 2007, Montreal, Quebec. Available On-line
<http://www/spirit-ofinquiry.concordia.ca/presentations/reilly.pdf>

8. Selginson M.A., Cordova A.B., Donoso J.C., Morales D.M., Orces D., Schwarz Blum V. (2006) Democracy Audit: Bolivia, 2006 Report, Vanderbilt University. <http://www.vanderbilt.edu/lapop/ab2006/bolivia1-en.pdf> [05.04.11.]
9. Tiemann T., DiRienzo C., Das J. (2010) Tolerance, heterogeneity, creativity and economic growth. <http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/creativity/report/tolerance.pdf> [10.04.11.]